

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Олександр ПОЛЩУК

«15» січня 2026 р.

**ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ
З ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ: «ПЕДАГОГІКА», «ПСИХОЛОГІЯ»,
«МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ
ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»**

для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

Розглянуто і схвалено
на засіданні кафедри суспільних дисциплін

Протокол № 6 від 13 січня 2026 р.

В.о. завідувача кафедри Володимир ОСТРОВИЙ

Хмельницький – 2026 р.

Укладачі:

Галина ГАМРЕЦЬКА, кандидат філософських наук, доцент;
Світлана КОНДРАТЮК, кандидат психологічних наук, доцент;
Богдан КРИЩУК, кандидат педагогічних наук, професор.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підсумково-кваліфікаційна атестація осіб, які здобувають ступінь бакалавра за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта), здійснюється у формі комплексного кваліфікаційного іспиту. Атестація здійснюється підсумково-кваліфікаційною (атестаційною) комісією (ПК(А)К) після повного виконання випускниками освітньої програми з метою встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти. Підставою для атестації особи є оцінка рівня досягнення результатів навчання та їх відповідність вимогам, передбаченим 6 рівнем Національної рамки кваліфікацій і нормативним змістом освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія та громадянська освіта).

ПК(А)К оцінює рівень науково-теоретичної і практичної підготовки випускників, вирішує питання про здобуття першого (бакалаврського) освітнього рівня, присвоєння освітньої кваліфікації «Бакалавр середньої освіти (Історія та громадянська освіта)» та видачу документа про вищу освіту.

Програма комплексного кваліфікаційного іспиту є нормативним документом Хмельницької педагогічної академії, який розроблено на основі ОП Середня освіта (Історія та громадянська освіта) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти відповідно до затвердженого навчального плану. Програма кваліфікаційного іспиту містить базові питання програм таких освітніх компонентів: «Психологія», «Педагогіка», «Методика вивчення громадянської та історичної освітньої галузі». Програма визначає перелік питань, обсяг, складники, методику проведення підсумково-кваліфікаційної атестації та оцінювання навчальних досягнень здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на завершальному етапі навчання.

2. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Складання комплексного кваліфікаційного іспиту проводиться на відкритому засіданні підсумково-кваліфікаційної (атестаційної) комісії за участю не менше, ніж половина її складу за обов'язкової присутності голови комісії (або його заступника). Виїзні засідання екзаменаційної комісії у структурних підрозділах академії, зокрема, де створені відповідні умови, організовуються для певних категорій студентів (осіб з особливими потребами) за окремим наказом ректора.

Тривалість засідання екзаменаційної комісії не може перевищувати шести годин на день. Тривалість усного іспиту для студента не повинна перевищувати 30 хв.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань і умінь, виявлених при складанні кваліфікаційного іспиту приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії. За однакової кількості голосів, поданих за обидва варіанти оцінки, голос голови комісії є вирішальним.

Результати складання кваліфікаційного іспиту оголошуються у той же день після оформлення відповідних документів та протоколів засідання екзаменаційної комісії. Повторне складання іспиту з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Засідання екзаменаційної комісії оформляється протоколом встановленої форми. До протоколу вносяться оцінки, одержані на кваліфікаційному іспиті, записуються питання, що ставились членами комісії та їх особливі думки.

У випадку незгоди з отриманою оцінкою, випускник має право на апеляцію. Заява про апеляцію з візою декана факультету подається ректору або проректору з науково-педагогічної роботи академії в день проведення атестаційного іспиту після оголошення результатів атестації. У випадку надходження заяви про апеляцію розпорядженням ректора створюється комісія для її розгляду.

Відповідно до «Положення про контроль і оцінювання навчальних досягнень студентів» результати складання кваліфікаційного іспиту визначаються оцінками за системою ECTS та національною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Критерії оцінювання знань випускників на комплексному екзамені

Підсумкові оцінки			Критерії оцінювання знань
За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою академії	
A «Відмінно»	Відмінно	90-100	Випускник виявив всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисциплін, передбачених програмою; засвоїв основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; проявив творчі здібності в розумінні, логічному та стислому трактуванні навчального матеріалу; засвоїв взаємозв'язок основних понять освітніх компонентів, їх значення для майбутньої професійної діяльності. Демонструє глибокі знання дидактичних засад навчання історії та громадянської освіти, критерії відбору, принципи структурування змісту навчальних курсів в ЗЗСО.
B «Дуже добре»	Добре	82-89	Випускник виявив систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисциплін вище середнього рівня; продемонстрував уміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою; засвоїв літературу, рекомендовану програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять освітніх компонентів, їх значення для подальшої професійної діяльності. Демонструє належний рівень знань дидактичних засад навчання історії та громадянської освіти, критерії відбору, принципи структурування змісту навчальних курсів в ЗЗСО.
C «Добре»		74-81	Випускник виявив загалом достатні знання навчального матеріалу освітніх компонентів при виконанні передбачених програмою завдань, але припустив низку помітних помилок; засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою; показав систематичний характер знань з дисциплін; здатний до самостійного використання та поповнення надбаних знань у процесі подальшої навчальної роботи та професійної діяльності. Демонструє достатній рівень знань дидактичних засад навчання історії та громадянської освіти, критерії відбору, принципи структурування змісту навчальних курсів в ЗЗСО.
D «Задовільно»	Задовільно	64-73	Випускник виявив знання навчального матеріалу дисциплін у обсязі, необхідному для подальшої майбутньої професійної діяльності; справився з виконанням завдань, передбачених програмою; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; припустив значну кількість помилок або недоліків у відповідях на запитання та при виконанні завдань, проте

Підсумкові оцінки			Критерії оцінювання знань
За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою академії	
			самостійно виправляв помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. Демонструє знання дидактичних засад навчання історії та громадянської освіти, критерії відбору, принципи структурування змісту навчальних курсів в ЗЗСО.
Е «Достатньо»		60-63	Випускник виявив знання основного навчального матеріалу дисциплін в мінімальному обсязі, необхідному для майбутньої професійної діяльності; загалом виконував завдання, передбачені програмою; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; припустив помилки у відповідях на запитання та при виконанні завдань, лише за допомогою викладача виправляв помилки. Демонструє мінімальний обсяг знань дидактичних засад навчання історії та громадянської освіти, критерії відбору, принципи структурування змісту навчальних курсів в ЗЗСО.
FX «Незадовільно»	Незадовільно	35-59	Випускник володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; має прогалини в знаннях основного програмного матеріалу; припускався суттєвих помилок у відповідях на питання.
F «Незадовільно»		1-34	Випускник не засвоїв матеріал у межах програм курсів освітніх компонентів за фахом, не може відтворити навчальний матеріал.

3. ПРОГРАМИ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ

ПСИХОЛОГІЯ

Тема: Загальні положення з основ психології

Предмет психології на сучасному етапі її розвитку. Визначення психології як науки. Зв'язок психології з іншими науками. Завдання психологічної науки на сучасному етапі розвитку суспільства. Психологія в системі наук. Методи психологічного дослідження..

Тема: Пізнавальні психічні процеси: відчуття

Поняття *відчуття*. Рефлекторна природа відчуттів. Рецептори й аналізатори. Класифікація відчуттів. Види відчуттів. Загальні властивості відчуттів. Поріг чутливості та його вимір.

Тема: Пізнавальні психічні процеси: сприймання

Поняття про сприймання. Властивості сприймання. Процес розвитку сприймання. Види сприймання. Спостереження і спостережливість. Сприймання і спрямованість особистості.

Тема: Пізнавальні психічні процеси: пам'ять

Поняття про пам'ять та її види. Процеси пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті. Мнемонічні прийоми запам'ятовування. Розвиток пам'яті.

Тема: Пізнавальні психічні процеси: увага

Поняття про увагу, її природу та значення. Види та форми уваги. Основні властивості уваги. Способи управління увагою. Розвиток уваги.

Тема: Пізнавальні психічні процеси: мислення

Мислення та його фізіологічні основи. Операції мислення. Види і форми мислення. Індивідуальні особливості мислення. Етапи розумової діяльності. Формування і розвиток мислення.

Тема: Пізнавальні психічні процеси: уява

Поняття про уяву. Зв'язок уяви з об'єктивною дійсністю. Фізіологічні основи уяви. Уява і творчість. Види уяви. Індивідуальні особливості уяви. Функції уяви, її розвиток.

Тема: Емоції і почуття.

Поняття про почуття. Функції почуттів. Форми переживання почуттів. Соціальна обумовленість людських почуттів. Почуття й особистість. Вищі почуття. Емоції. Класифікація емоцій. Емоційний тон відчуттів. Емоційні стани Структура емоційної сфери людини.

Тема: Вольові якості особистості

Поняття про волю. Функції волі. Воля як саморегуляція діяльності. Прояви волі. Потяги і бажання. Прагнення особистості. Ризик і його види. Вольові якості. Простий і складний вольовий акт. Структура складного вольового акту. Ухвалення рішення і його реалізація. Локус контролю. Взаємозв'язок мотивів і волі. Можливості самовиховання волі.

Тема: Темперамент – індивідуально-психологічна особливість особистості

Поняття про темперамент. Природна основа темпераменту. Характеристика типів темпераменту. Темперамент і особистість. Темперамент і діяльність.

Тема: Здібності і характер особистості

Поняття про здібності. Задатки і здібності. Здібності та діяльність. Види здібностей. Загальні й соціальні здібності. Рівні розвитку здібностей. Обдарованість. Талант. Геніальність. Поняття про характер. Структура характеру. Характер та індивідуальність людини. Акцентуації характеру. Формування характеру.

Тема: Особистість та її структура Взаємозв'язок понять індивід, особистість, індивідуальність. Психологічна структура особистості. Мотиваційна сфера особистості. Потреби. Мотиви. Потяги й схильності. Інтереси. Переконавання і світогляд. Установка особистості. Спрямованість особистості. Активність особистості та самоуправління. Розвиток і формування особистості. Самооцінка та її роль у становленні самосвідомості особистості.

Тема: Спілкування особистості

Поняття спілкування. Функції спілкування. Взаємозв'язок спілкування та діяльності. Спілкування як обмін інформацією. Вербальна і невербальна комунікації. Спілкування як міжособистісна взаємодія. Роль і рольові очікування у процесі спілкування. Спілкування як сприймання і розуміння людьми одне одного.

Тема: Діяльність особистості

Поняття про діяльність. Мета і мотиви діяльності. Структура діяльності. Способи діяльності та процес їх опанування. Перенесення та інтерференція дій. Види діяльності. Опанування діяльністю. Навички і вміння. Звички. Формування діяльності. Діяльність і творчість.

Тема: Поняття про групи і колективи

Види груп і їх функції. Соціально-психологічна структура групи. Основні характеристики колективу. Формування колективу. Міжособисті і міжгрупові стосунки. Методи вивчення груп і колективу.

Список рекомендованої літератури

1. Буняк Н.А. Загальна психологія: лекції (частина I). Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 100 с.

2. Буняк Н.А. Загальна психологія: лекції (частина II). Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 104 с.
3. Дуткевич Т.В. Загальна психологія. Теоретичний курс. Київ : ЦНЛ, 2020. 388 с.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021, 272 с.
5. Москалець В.П. Загальна психологія: підручник. К.: Ліра-К, 2020, 564 с.
6. Савчин М. В. Загальна психологія. ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
7. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Загальна психологія: Навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 296 с.
8. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Загальна психологія та ін.: Підручник. Київ: Каравела, 2019. 464 с.
9. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Київ: Академвидав, 2019, 280 с.

ПЕДАГОГІКА

Тема: Академічна доброчесність в сучасному освітньому та науковому просторі.

Сутність поняття «академічна доброчесність», види порушень академічної доброчесності. Нормативно-правове регулювання дотримання принципів академічної доброчесності в освітньому процесі та науковій діяльності. Відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності. Культура академічних робіт.

Тема: Загальна характеристика педагогічної професії. Державна політика в сфері освіти. Підготовка і професійне становлення педагога.

Виникнення педагогічної професії. Функції учителя. Суть та особливості педагогічної професії. Структура педагогічної діяльності. Державна політика в сфері освіти крізь призму нормативно-правових актів. Державні стандарти освіти. Педагогічна підготовка у ЗВО.

Тема: Педагогіка як наука. Методологія педагогіки і методи педагогічних досліджень.

Педагогіка як наука. Об'єкт, предмет та завдання педагогіки. Основні педагогічні поняття. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Методологія педагогіки. Методи педагогічних досліджень.

Тема: Розвиток, соціалізація і виховання особистості. Педагогічний процес як система і цілісне явище. Закономірності та принципи педагогічного процесу.

Поняття про особистість, її розвиток та формування. Соціалізація особистості. Основні чинники розвитку особистості. Вікові етапи в розвитку особистості. Акселерація та ретардація. Поняття про педагогічний процес, його рушійні сили. Основні етапи педагогічного процесу. Закономірності педагогічного процесу. Принципи педагогічного процесу.

Тема: Історія освіти і педагогічної думки як галузь наукового знання. Зародження педагогічної думки на ранніх стадіях розвитку людства. Виховання і школа в Античному світі.

Предмет і завдання історії педагогіки. Виникнення освіти й виховання. Особливості систем освіти й виховання в Давньому світі.

Тема: Виховання і школа в епоху Середньовіччя. Виховання і педагогічна думка в епоху Відродження.

Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя. Схоластика і її вплив на зміст і методику навчання. Розвиток університетської освіти в епоху Середньовіччя. Школа і педагогічна думка у Європі в епоху Відродження. Реформація. Єзуїтське виховання.

Тема: Становлення і розвиток зарубіжної педагогічної науки і практики (XVII–XIX ст.). Реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці XIX–XX ст.

Педагогічна система Я.А. Коменського. Шкільництво та педагогічна думка у Європі XVII-XVIII ст. Розвиток школи і педагогіки у зарубіжних країнах у XIX ст. Реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці XIX – XX ст.

Тема: Освіта і педагогічна думка в Україні (від Русі-України до початку XX століття).

Виховання, школа і педагогічна думка Русі-України. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження (XVI- перша пол. XVIII ст.). Розвиток української педагогіки й шкільництва у другій половині XVIII – першій половині XIX ст. Педагогічна система Костянтина Дмитровича Ушинського. Розвиток української педагогіки й шкільництва у другій половині XIX – на поч. XX ст.

Тема: Освіта і педагогічна думка в Україні в роки радянської влади та в умовах Незалежності.

Розвиток освіти й шкільництва в Україні у XX ст. Відродження національної системи виховання, школи і педагогіки в період становлення незалежної України у кінці XX – початку XXI ст.

Тема: Сучасні тенденції розвитку освіти в світі. Розвиток системи загальної середньої освіти за кордоном.

Характеристика системи загальної середньої освіти у світі. Напрями шкільних реформ в першій половині XX століття. Основні тенденції розвитку початкової та середньої освіти. Розвиток системи загальної середньої освіти у різних освітніх системах: Сполучені Штати Америки; Великобританія; Німеччина; Франція; Японія.

Тема: Розвиток системи вищої освіти за кордоном.

Еволюція поняття «вища освіта». Загальна характеристика системи вищої освіти. Головні тенденції змін вищої освіти на зламі тисячоліть. Порівняльний аналіз систем вищої освіти провідних країн світу.

Тема: Предмет і завдання дидактики. Сутність процесу навчання.

Дидактика як наука. Зв'язок дидактики з іншими науками та конкретними методиками. Дидактичні концепції. Основні педагогічні напрями. Процес навчання як дидактична система, його компоненти, функції процесу навчання. Внутрішній процес засвоєння знань та його структура.

Тема: Зміст освіти. Закономірності та принципи навчання.

Поняття змісту освіти. Державні документи, що визначають зміст загальної середньої освіти. Сучасні вимоги до побудови змісту освіти. Закономірності процесу навчання. Характеристика основних принципів навчання.

Тема: Методи і засоби навчання.

Поняття про методи навчання, їхня структура та функції. Характеристика основних методів навчання. Засоби навчання, їх класифікація. Характеристика основних засобів навчання. Вибір учителем методів і засобів навчання.

Тема: Форми організації навчання.

Поняття про форми організації навчання, їх генезис. Урок як основна форма організації навчання у закладах загальної середньої освіти, їх типи. Підготовка вчителя до уроку. Нестандартні уроки, їх характеристика. Позаурочні форми навчання.

Тема: Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів.

Сутність, функції та види контролю. Методи і форми контролю за навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів та вимоги до оцінювання.

Тема: Виховання в цілісному педагогічному процесі. Національна своєрідність виховання. Зміст і напрями виховання.

Процес виховання, його зміст, структура і рушійні сили. Специфіка процесу виховання. Етапи процесу виховання. Самовиховання: суть, умови, етапи. Результати процесу виховання, діагностика рівня вихованості. Основні напрями виховання.

Тема: Закономірності та принципи виховання. Загальні методи виховання.

Закономірності виховання. Принципи виховання. Методи, прийоми і засоби виховання. Методи формування свідомості особистості. Методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки. Методи стимулювання діяльності і поведінки. Методи самовиховання. Вибір методів виховання.

Тема: Форми організації виховання.

Позакласна та позашкільна виховна робота. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Колективні творчі справи. Вивчення ефективності й аналіз форм виховної роботи. Позашкільні заклади в системі освіти і виховання.

Тема: Виховання особистості в колективі. Функції і основні завдання класного керівника.

Поняття соціальної групи і колективу. Сутність, ознаки, функції і структура колективу. Діалектика розвитку колективу. Колектив й особистість. Органи учнівського самоврядування. Формальні та неформальні групи. Класний керівник як організатор виховного процесу. Напрями і зміст діяльності класного керівника. Планування роботи класного керівника. Форми і методи роботи класного керівника з батьками учнів.

Тема: Виховання учнів з відхиленнями у поведінці.

Поняття «педагогічно занедбані діти». Принципи, шляхи і засоби перевиховання.

Тема: Взаємодія школи, сім'ї та громадських організацій у вихованні підростаючого покоління.

Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Особливості й перспективи розвитку сучасної сім'ї. Форми і методи роботи вчителя з батьками учнів. Суспільне виховання.

Тема: Сутність і загальні принципи управління педагогічними Системами. Система освіти в Україні.

Поняття про школознавство. Принципи та структура управління освітою. Інспектування закладу загальної середньої освіти. Управління закладом загальної середньої освіти. Планування та облік роботи школи. Поняття про педагогічний менеджмент. Моніторинг в освіті.

Тема: Методична робота в школі. Підвищення кваліфікації, атестація, сертифікація педагогічних працівників.

Поняття про методичну роботу. Підвищення кваліфікації, атестація, сертифікація педагогічних працівників. Поняття про інноваційну спрямованість педагогічної діяльності.

Список рекомендованої літератури

1. Анненкова І. П., Байдан М. А., Горчакова О. А. Педагогіка: історія та теорія: навч. посіб. Одеса: Optimum, 2009. 448 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. [3-тє вид., стер.]. Київ: Академвидав, 2009. 616 с.
3. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: історія та теорія: навч. посіб. Київ, 1995.
4. Галузяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. Педагогіка: навч. посіб. Вінниця: Віноблдрукарня, 2001. 199 с.
5. Загальна педагогіка: посіб. для студ. вищих навч. закл. / за заг. ред. Е. І. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2003. 284 с.
6. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: практикум. Київ: Знання-Прес, 2003. 418 с.
7. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підруч. Київ: Знання, 2007. 447 с.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. [5-е вид., доповн. і переробл.]. Київ, 2007. 656 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищих пед. закл. освіти]. Київ: Академія, 2000. 560 с.
10. Яцик Т.О., Степанюк В.В. Словник коротких термінів з педагогіки. Луцьк: ФОП

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Тема: Методика навчання історії як педагогічна наука.

Поняття та сутність методики навчання історії. Об'єкт і предмет методики навчання історії як науки. Роль і місце методики у шкільному навчанні історії. Зв'язок методики навчання історії з іншими науками.

Тема: Сучасні підходи до цілей та структури шкільних курсів історії.

Цілі та завдання шкільної історичної освіти в Україні. Порівняльна характеристика лінійного та концентричного підходів до структури шкільної історичної освіти. Характеристика сучасної системи шкільної історичної освіти в Україні. Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти.

Тема: Зміст шкільної історичної освіти.

Основні компоненти змісту історичної освіти. Історичні факти і їх класифікація. Теоретичний матеріал в історичних курсах. Емпіричний і теоретичний рівні засвоєння учнями навчального історичного матеріалу. Співвідношення фактів і теорії в курсах основної школи.

Тема: Пізнавальні вміння як компонент змісту шкільної історичної освіти.

Поняття про вміння в методиці навчання історії. Види пізнавальних умінь, що формуються у шкільних курсах історії. Методика формування пізнавальних умінь.

Тема: Психолого-педагогічна характеристика пізнавальних можливостей учнів у навчанні. Проблема вивчення пізнавальних можливостей школярів у методиці навчання історії. Пізнавальні процеси у навчанні історії. Особливості пізнавального інтересу учнів до історії. Проблема диференційованого підходу до учнів у навчанні історії.

Тема: Діагностика пізнавальних можливостей учнів у навчанні історії.

Способи вивчення пізнавального інтересу учнів до історії. Визначення рівня розвитку пізнавальних здібностей школярів до вивчення історії. Пізнавальні завдання як засіб діагностики і розвитку пізнавальних можливостей учнів у навчанні історії.

Тема: Поняття про методи, прийоми і засоби навчання.

Проблема методів навчання історії та їх класифікація. Прийоми і засоби навчання історії. Прийоми вивчення історичних фактів на емпіричному рівні. Прийоми вивчення історичного матеріалу на теоретичному рівні.

Тема: Шкільний підручник як засіб навчання історії.

Актуальні проблеми шкільного підручника з історії. Використання методичних можливостей підручника на уроках історії.

Тема: Навчання за допомогою різних типів навчальних текстів.

Класифікація текстів та особливості використання підручника на уроці історії. Методика роботи з історичним документом. Художня та науково-популярна література у навчанні історії. Проблема інтерпретації навчальних текстів на уроках історії.

Тема: Наочність у навчанні історії.

Поняття наочного навчання. Класифікація наочності. Методика роботи з речовими пам'ятками й образною наочністю. Методика роботи з умовно-графічною наочністю. Застосування опорних схем та сигналів у навчанні історії. Використання ментальних карт на уроках історії.

Тема: Мультимедійна підтримка уроку історії. Аудіо- та відео засоби навчання історії. Комп'ютер на уроці історії.

Тема: Урок як основна форма навчання історії.

Підходи до класифікації уроку історії. Характеристика основних типів уроків. Методика проведення різних типів та елементів структури уроку. Підготовка вчителя до уроку.

Тема: Форми організації навчального процесу.

Лекція, семінар, практикум у навчанні історії.

Тема: Інтерактивне навчання історії.

Характеристика основних моделей навчання. Інтерактивні технології навчання. Структура інтерактивного уроку історії.

Тема: Форми організації дистанційного навчання історії.

Способи дистанційного навчання. Сервіси та інструменти дистанційного навчання. Планування видів навчальної діяльності під час дистанційного навчання.

Тема: Гра на уроці історії.

Підходи до визначення поняття «дидактична гра». Класифікація дидактичних ігор. Методика організації дидактичної гри на уроках історії.

Тема: Способи перевірки та оцінювання результатів навчання історії. Функції і форми перевірки результатів навчання історії. Сучасні підходи до оцінювання рівня навчальних досягнень школярів на уроках історії. Державні вимоги до умінь і навичок учнів з історії. Технологія оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів з історії у контексті компетентнісного підходу.

Тема: Концептуальні засади громадянської освіти.

Актуальність громадянської освіти в Україні. Концепція громадянської освіти в Україні. Сутність, мета, завдання та принципи громадянської освіти. Психолого-педагогічні і філософські засади курсу. Місце і роль громадянської освіти в системі освіти України. Особливості змісту і методики навчання учнів громадянській освіті. Створення смислів. Інтеграція. Орієнтація на цінності. Інтерактивний характер навчання.

Тема: Формування громадянської компетентності особистості школяра.

Компетентність як педагогічне явище. Система освітніх компетентностей. Громадянська компетентність особистості та її зміст. Складники громадянської компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний. Шляхи розвитку громадянської компетентності.

Тема: Методика розвитку в школярів компетентностей різних рівнів.

Методи розвитку навчальних компетентностей нижчого рівня. Інформаційно-розвивальні методи: пояснювально-ілюстративний метод, інструктивно-репродуктивний метод. Прийоми, методи і технології розвитку компетентностей вищого рівня: проблемно-спрямоване навчання; інтерактивне навчання; пленарні дискусії; дебати; інтерв'ю з експертом; створення плаката, ментальної мапи.

Тема: Діагностика та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Діагностика навчальних досягнень учнів. Особливості оцінювання досягнень учнів з громадянської освіти. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Рівні досягнень учнів. Прийоми формування оцінювання досягнень учнів з громадянської освіти.

Тема: Зміст та методика вивчення розділу «Особистість та її ідентичність».

Я – людина. Самоідентифікація. Вправа «Ментальна карта ідентичності». Соціалізація особистості. Вправа «Підготовка до інтерв'ю з експертом». Інтерактиви: «Чоловічі та жіночі якості», «Інститути соціалізації». Самореалізація людини. Робота з пірамідою потреб Абрахама Маслоу. Вправа «На прийомі у психолога».

Тема: Зміст та методика вивчення розділу «Права і свободи людини».

Людська гідність і права людини. Еволюція прав людини. Вправи: «Намалюй права людини», «З точки зору прав людини». Людина і держава. Вправа «Пазл». Права дитини. Вправи: «Намалюй», «Дитина», «Реклама», «Мобіль». Механізми захисту прав людини. Вправа «Напишіть листа».

Тема: Зміст та методика вивчення розділу «Людина в соціокультурному просторі».

Соціокультурна багатоманітність. Інтерактивна вправа «Соціум». Аналіз схеми «Соціальна стратифікація». Ефективна комунікація. Форми соціальної взаємодії. Правила спілкування. Стереотипи та упередження. Дискримінація. Конфлікти. Вправа «Маска». Навчальна технологія «знаки-символи». Інтерактиви: «Моніторинг», «Близнюки».

Тема: Зміст та методика вивчення розділу «Демократичне суспільство та його цінності».

Школа – простір демократії. Технологія «Скульптура». Інтерактив «Склади схему». Дитячі й молодіжні громадські об'єднання. Інтерактиви: «Плакати», «Агітація». Територіальна громада. Інтерактив «Рівні рішень». Громадянська участь у житті суспільства. Інтерактив «На сходинах». Громадські ініціативи. Волонтерство. Інтерактив «Шлях у країну, яку створили ми». Громадянське суспільство. Навчальна технологія «Алегорія». Навчальна технологія «Громадянське суспільство». Демократична держава. Інтерактив «Обирай».

Тема: Зміст та методика вивчення розділу «Світ інформації та мас-медіа».

Комунікація, інформація, мас-медіа. Робота зі зразками реклами XIX, XX, XXI століть. Робота з таблицею «Маркери ідентифікації інформування і пропаганди». Медіа і демократія. Свобода, етика і відповідальність. Вправи: «Аналізуємо мапи», «Анотування та перефразування джерел». Вправа «Як українські журналісти заряджають суспільство проти корупції». Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа. Три кроки медіаграмотної особистості. Інтернет. Робота з таблицею «Новітній мультимедійний засіб інтернет: за і проти».

Тема: Зміст та методика вивчення розділу «Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту».

Соціальні цілі економіки. Вправа «Розслідування». Сталий розвиток. Практичні вправи. Вправи: «Картки», «Альтернатива». Ринкова економіка. Вправа «Естафета». Практична вправа. Експертна оцінка. Економіка домогосподарства. Робота зі схемою. Графічна вправа. Підприємництво. Кейс-метод. Лобювання інтересів і корупція. Вправи: «Карусель», «Діагностика проблеми».

Тема: Зміст та методика вивчення розділу «Україна, Європа, світ».

Інтеграція та глобалізація. Симуляція Маастріхтського засідання європейських країн. Метод «Дорожня карта». Метод «Розвантаж судно». Міжнародні відносини та міжнародне право. Імітація засідання Міжнародного суду ООН / Гаагського трибуналу. Україна – член європейського та світового співтовариства. Метод «Броунівський рух».

Тема: Мета, завдання шкільних курсів історії.

Державні стандарти базової та профільної середньої освіти. Громадянська та історична освітня галузь. Мета та завдання вивчення шкільних курсів історії. Структура та зміст шкільних курсів історії.

Тема: Навчально-методичні комплекси шкільних курсів історії.

Зміст поняття «навчально-методичний комплекс». Складники навчально-методичного комплексу з історичних курсів: модельна навчальна програма; навчальна програма; підручники та навчальні посібники; збірники пізнавальних завдань і проблемних завдань (практикуми); хрестоматії; робочі зошити; словники, довідники; навчально-методичні посібники; дидактичні матеріали; таблиці, схеми, аудіовізуальні та електронні засоби навчання.

Тема: Модельна навчальна програма.

Структура модельної навчальної програми. Вимоги до модельної навчальної програми. Впровадження модельних програм в освітній процес. Порівняння модельної та навчальної програм.

Тема: Вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в класах адаптаційного циклу (5-6 класи).

Пізнавальні можливості учнів 5 класу. Методична система Weekly-10. Щотижневі навчальні активності. Формування понять «історія», «історичне джерело» під час вивчення курсу. Формування уявлень про історичний час і простір. Формування умінь і навичок учнів. Вивчення українознавчого матеріалу інтегрованого курсу історії (6 клас). Вивчення історії перших землеробів та скотарів на теренах України. Вивчення історії

грецької колонізації та народів раннього залізного віку на теренах України. Вивчення історії появи слов'ян на історичній арені.

Тема: Вивчення всесвітньої історії в класах адаптаційного циклу та базового предметного навчання (6-9 класи).

Особливості вивчення інтегрованого курсу «Всесвітня історія. Історія України» (6 клас). Хронологічні межі та головні завдання курсу. Особливості вивчення історії середніх віків (7 клас). Хронологічні межі та головні завдання курсу. Особливості вивчення ранньомодерної історії (8 клас). Хронологічні межі та головні завдання курсу. Особливості вивчення другого періоду Нового часу (9 клас). Хронологічні межі та головні завдання курсу.

Тема: Вивчення історії України в класах базового предметного навчання (7-9 класи).

Особливості вивчення історії середніх віків України. Хронологічні межі та головні завдання курсу. Особливості вивчення ранньомодерної історії України. Хронологічні межі та головні завдання курсу. Особливості вивчення другого періоду модерної історії України. Хронологічні межі та головні завдання курсу.

Тема: Вивчення історії новітнього часу.

Хронологічні межі та головні завдання курсу. Варіативність вивчення історії в старших класах. Проблемно-тематичний підхід до організації навчального матеріалу. Оптимізація навчального матеріалу. Внутрішня інтеграція історичного матеріалу. Використання зовнішньої інтеграції в навчанні історії новітнього часу.

Тема: Теоретичні засади компетентнісного навчання.

Сутність вихідних понять: компетенція, компетентність, компетентнісний підхід. Складники компетентності: мотиваційний, когнітивний, ціннісний, операційно-поведінковий. Система компетентностей в освіті. Ключові компетентності. Міжпредметні (галузеві) компетентності. Предметні компетентності. Сутність історичної компетентності. Елементи предметної історичної компетентності: хронологічний складник, просторовий складник, інформаційний складник, логічний складник, аксіологічний складник.

Тема: Формування в учнів хронологічного складника історичної компетентності.

Зміст і структура хронологічної компетентності. Когнітивний компонент хронологічної компетентності. Поняття *час, дати, хронологічні межі*. Хронологічні уявлення: уявлення про послідовність подій та явищ; уявлення про тривалість подій, явищ і процесів; уявлення про синхронність фактів минулого. Діяльнісний компонент хронологічної компетентності. Представлення хронологічної компетентності у Державному стандарті та навчальних програмах з історії. Вимоги до хронологічних умінь. Завдання для практичних робіт з формування хронологічної компетентності. Дидактичні засади формування хронологічної компетентності школярів на уроках історії. Прийом образного позначення дати / часу. Робота з лінією (стрічкою) часу. Складання хронологічних та синхроністичних таблиць. Застосування ігрових прийомів. Розв'язування хронологічних прикладів та рівнянь. Вирішення пізнавальних завдань.

Тема: Формування в учнів просторових уявлень та умінь.

Зміст і структура просторової компетентності. Когнітивний компонент просторової компетентності. Поняття *історичний простір, географічне середовище, історична карта, історична топоніміка*. Уміння та навички: картоописові, картометричні, картоаналітичні. Представлення просторової компетентності у Державному стандарті та навчальних програмах з історії. Вимоги до картографічних умінь. Завдання для практичних робіт з формування просторової компетентності. Дидактичні засади формування просторової компетентності школярів на уроках історії. Ознайомлення з історичною картою та її структурою. Ознайомлення з назвою карти. Ознайомлення з легендою карти. Ознайомлення з масштабом карти. Локалізація (визначення географічного положення

об'єкта). Формування в учнів основних картоописових умінь та навичок: опис географічного положення місця історичної події та явища; опис рельєфу (форм земної поверхні); опис природно-кліматичних умов. Формування картоаналітичних умінь: вміння розрізняти причину та наслідок; встановлення впливу природно-географічного чинника на наявність/відсутність історичного явища, його перебіг, причини, розміщення; встановлення особливостей прояву одного й того ж явища на різних територіях; встановлення впливу природно-географічного чинника на розвиток господарства, заняття населення; встановлення впливу природно-географічного чинника на особливості культури, суспільного устрою, релігії.

Тема: Формування в учнів інформаційного складника історичної компетентності.

Зміст і структура інформаційної компетентності. Дидактичні засади формування інформаційної компетентності школярів на уроках історії. Рівні завдань з формування інформаційної компетентності: репродуктивні, перетворювальні, творчі. Типи завдань з формування інформаційної компетентності: відтворення вже відомої інформації; встановлення авторства, часу створення документу, його призначення; визначення різновиду джерела; порівняння, синтез історичних фактів з використанням різних джерел; аналіз історичних джерел; встановлення різниці між фактом та інтерпретацією; виявлення тенденційної інформації та пояснення причин її необ'єктивності; застосування та тлумачення понять, вживаних в документі; опис (усний, письмовий) історичних подій, явищ, процесів певної доби; складання повідомлень; навчальні проекти.

Тема: Формування в учнів логічного складника історичної компетентності.

Зміст і структура логічної компетентності. Когнітивний зміст логічної компетентності: *уявлення, поняття, зв'язки, тенденції* розвитку історії. Діяльнісний зміст логічної компетентності. Уміння у структурі логічної компетентності: уміння тлумачити історичні поняття; уміння аналізувати, синтезувати та узагальнювати значний обсяг фактів, простежуючи зв'язки й тенденції історичного процесу; уміння визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ та подій, зв'язки між ними уміння визначати роль людського фактору в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Досвід і цінності. Дидактичні засади формування логічної компетентності школярів на уроках історії. Робота з історичними поняттями. Формування та розвиток логічних умінь: добір цитат, переказ основних думок, логічний аналіз тексту, поділ тексту на частини, складання плану, формулювання питань за змістом, розв'язання завдань на осмислення джерел, складання порівняльних таблиць. Застосування ігрових форм та тренінгових завдань.

Тема: Формування в учнів аксіологічного складника історичної компетентності.

Зміст і структура аксіологічної компетентності. Складники аксіологічної компетентності: пізнавальний, емоційний, процесуально-поведінковий. Аксіологічний потенціал шкільних курсів історії. Дидактичні засади формування аксіологічної компетентності школярів на уроках історії. Рівні завдань на формування аксіологічної компетентності: репродуктивний, відтворювальний, творчий. Типи завдань на формування аксіологічної компетентності: відтворення вже відомих оцінок; встановлення значення подій, життєдіяльності персоналій епохи; встановлення цінностей суспільства певної епохи; висловлення і обґрунтування власного судження; порівняння; визначення та обґрунтування свого ставлення до різних версій і оцінок історичних подій та особистостей; підготовка проектів, вікторин, квестів. Застосування дискусійних методів.

Тема: Методика вивчення історичних постатей у шкільних курсах історії.

Методологічні підходи до проблеми суб'єкта історичного розвитку. Роль та місце історичної особи на уроці історії. Методи та прийоми висвітлення діяльності історичних постатей.

Тема: Методика реалізації культурологічного складника змісту історії.

Сутність культурної компетентності. Особливості уроків культурологічного змісту. Відображення культурознавчого аспекту у змісті навчальної програми та шкільних підручниках з історії. Традиційні та сучасні методи й прийоми з вивчення культурологічних тем.

Тема: Методика вивчення контроверсійних та чутливих питань шкільного курсу історії України.

Сутність вихідних понять. Дидактичні засади вивчення контроверсійних та чутливих питань шкільного курсу історії України. Дотримання принципів толерантності та політичної коректності при розгляді контроверсійних питань. Форми, методи та прийоми роботи з учнями при висвітленні контроверсійних питань. Екскурсії та віртуальні подорожі. Дискусії, дебати. Робота з історичними джерелами. Використання ІКТ при вивченні контроверсійних питань.

Тема: Історичне краєзнавство в сучасній школі.

Сутність вихідних понять: «краєзнавство», «історичне краєзнавство», «шкільне краєзнавство». Роль і значення регіональної історії. Види краєзнавчого матеріалу: основний матеріал, додатковий матеріал, місцевий матеріал. Історія рідного краю, села, міста. Вивчення культурного, трудового, героїчного минулого рідного краю. Методичні засади вивчення краєзнавчого матеріалу. Виховні функції краєзнавства. Зв'язок навчальної та позакласної історико-краєзнавчої роботи. Шкільні краєзнавчі музеї.

Тема: Підготовка учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з історії України.

Загальні положення. Основні підходи до систематизації програмового матеріалу з історії України. Підготовка випускників до вирішення питань організаційного характеру під час ЗНО / НМТ. Психологічна підготовка школярів до ЗНО / НМТ.

Список рекомендованої літератури

1. Власов В.С., Островський В.В. Методика викладання курсу «Всесвітня історія. Історія України». (методичний посібник). Інститут педагогіки НАПН України. 2014.
2. Громадянська освіта: теорія і методика навчання. Київ, Видавництво ЕТНА-1. 2008. 174 с.
3. Громадянська освіта та методика її навчання: Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти /За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелешенко. К.: УОВЦ «Оріон», 2019. 320 с.
4. Желіба О. В. Шкільний курс всесвітньої історії та методика його викладання: навч.-метод. посіб. для студентів-істориків. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 31 с.
5. Курилів В. І. Методика викладання історії. Курс підвищення кваліфікації вчителів історії: Навчальний посібник. Харків-Торонто, 2008.
6. Мисан В.О. Сучасний урок історії: навч.-метод. Посібник. К.: Шкільний світ, 2010. 120 с.
7. Пометун О.І., Ремех Т.О. Практичний довідник учителя громадянської освіти: методичний посібник. Київ, 2018. 96 с.
8. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2006. 328 с.
9. Пометун О. І., Гупан Н.М., Власов В.С. Компетентісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. К.: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 208 с.
10. Шкільний курс історії України та методика навчання. Навчально-методичний посібник. Упорядник: Гамрецька Г.С. Хмельницький: ХГПА, 2021. 166 с.
11. Шкільний курс всесвітньої історії та методика навчання. Навчально-методичний посібник. Упорядник: Гамрецька Г.С. Хмельницький: ХГПА, 2021. 208с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ «ПСИХОЛОГІЯ»

1. Загальні положення з основ психології та використання методів психологічного дослідження в професійній діяльності.
2. Поняття *відчуття*, їх види та загальні властивості.
3. Види сприймання. Спостереження і спостережливість, їх значення у професійній діяльності.
4. Поняття про пам'ять. Індивідуальні особливості пам'яті, її розвиток ефективні прийоми запам'ятовування.
5. Види та форми уваги, її основні властивості. Розвиток та способи управління увагою.
6. Види і форми мислення, його індивідуальні особливості. Формування і розвиток мислення.
7. Види уяви, її індивідуальні особливості. Функції уяви, її розвиток та значення у професійній діяльності.
8. Поняття про емоції та почуття. Соціальна обумовленість людських почуттів.
9. Воля як саморегуляція діяльності. Взаємозв'язок мотивів і волі, самовиховання волевих якостей.
10. Характеристика типів темпераменту. Темперамент і професійна діяльність.
11. Задатки і здібності особистості, їх прояв у професійній діяльності. Рівні розвитку здібностей.
12. Поняття про характер, його структура. Характер та індивідуальність особистості. Формування характеру.
13. Взаємозв'язок понять індивід, особистість, індивідуальність. Психологічна структура особистості.
14. Мотиваційна сфера особистості. Поняття: потреби, мотиви, схильності, інтереси та їх прояв у професійній діяльності.
15. Розвиток і формування особистості. Самооцінка та її роль у становленні самосвідомості особистості.
16. Спрямованість особистості, її установки, переконання та світогляд. Активність особистості та самоуправління.
17. Поняття *спілкування* та його функції. Спілкування як обмін інформацією.
18. Взаємозв'язок спілкування та професійна діяльність. Вербальна і невербальна комунікації.
19. Поняття про діяльність. Мета і мотиви діяльності. Професійна діяльність
20. Основні характеристики колективу. Формування колективу. Методи вивчення груп і колективу.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ «ПЕДАГОГІКА»

1. Розкрийте сутність поняття *академічна доброчесність* в освітньому та науковому процесі.
2. Проаналізуйте зародження і розвиток педагогічної думки на різних етапах розвитку суспільства.
3. Охарактеризуйте педагогіку як науку: її предмет, основні категорії, завдання, функції та джерела розвитку.
4. Розкрийте сутність і особливості наукових досліджень у педагогіці.
5. Дайте характеристику напрямів, видів та факторів розвитку і формування особистості.
6. Проаналізуйте психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності учнів та розкрийте сутність дидактики як педагогічної теорії навчання.
7. Дайте характеристику основних закономірностей та принципів навчання.

8. Розкрийте сутність методів, прийомів і засобів навчання, їхні функції, структуру та класифікації.
9. Розкрийте сутність поняття *форма навчання*, сучасні вимоги до уроку та охарактеризуйте типологію та структуру уроків.
10. Розкрийте завдання, функції, види і форми контролю навчальної діяльності учнів.
11. Охарактеризуйте сутність процесу виховання, мету і завдання основних напрямів виховання.
12. Дайте характеристику закономірностям та принципам виховання.
13. Розкрийте сутність та охарактеризуйте основні методи виховання.
14. Дайте характеристику організаційних форм виховання.
15. Розкрийте завдання, функції та напрями діяльності класного керівника.
16. Охарактеризуйте сучасну систему освіти України.
17. Розкрийте сутність технологій організації освітнього процесу.
18. Здійсніть порівняльний аналіз системи освіти України та однієї із зарубіжних країн (на вибір – США, Велика Британія, Франція, Німеччина, Японія).
19. Розкрийте сутність атестації та сертифікації педагогічних працівників.
20. Розкрийте сутність історії педагогіки як галузі наукового знання.

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ «МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

1. Наведіть приклад організації 2-3 навчальних активностей у 5 класі згідно з авторською методикою «Weekly-10».
2. Наведіть приклади організації ігрової діяльності школярів під час вивчення первісності та стародавнього світу.
3. Складіть та продемонструйте фрагмент уроку з вивчення українознавчого матеріалу інтегрованого курсу історії (6 клас).
4. Наведіть 2-3 приклади прийомів вивчення історичних фактів Середньовіччя на емпіричному рівні: образне оповідання, сюжетне оповідання, картинний опис, аналітичний опис, образна характеристика.
5. Наведіть 2-3 приклади прийомів творчого рівня емпіричного вивчення середньовічної історії України: персоніфікація / драматизація / стилізація / інтерв'ю.
6. Продемонструйте роботу з поняттям високого ступеня узагальнення під час вивчення ранньомодерної доби. Тема уроку «Зародження капіталістичних відносин».
7. Продемонструйте методику вивчення контроверсійних / чутливих питань історії України ранньомодерної доби. Тема уроку «Українсько-московський договір 1654 р.»
8. Продемонструйте методику реалізації культурологічного складника змісту історії на прикладі вивчення «довгого» XIX ст. (9 клас)
9. Продемонструйте один із варіантів організації роботи учнів з вивчення історичної постаті в курсі Нової історії України (9 клас).
10. Наведіть приклади застосування дискусійних методів для формування аксіологічної компетентності школярів під час вивчення новітньої історії.
11. Складіть та продемонструйте фрагмент інтерактивного уроку під час вивчення новітньої історії України.
12. Продемонструйте методику реалізації діяльнісного підходу в громадянській та історичній освітній галузі (на прикладі вивчення морально-етичного аспекту громадянської освіти).
13. Складіть конспект та продемонструйте фрагмент інтерактивного уроку громадянської освіти на тему «Права людини в умовах правового режиму воєнного стану» (8 клас).

14. Складіть конспект та продемонструйте фрагмент уроку, змістом якого є організація роботи з лінією часу (5-6 класи).
15. Складіть конспект та продемонструйте фрагмент уроку, змістом якого є організація роботи з історичною картою (6-7 класи).
16. Складіть конспект та продемонструйте фрагмент уроку із застосуванням прийомів роботи з текстом підручника.
17. Складіть конспект та продемонструйте фрагмент уроку з використанням історичного документа. Поясніть алгоритм здійснення зовнішньої та внутрішньої критики джерела.
18. Складіть конспект та продемонструйте фрагмент уроку історії України з використанням краєзнавчого матеріалу.
19. Продемонструйте та поясніть алгоритм діяльності вчителя під час формувального оцінювання.
20. Наведіть приклади завдань для оцінювання результатів навчання з громадянської та історичної освітньої галузі на різних рівнях.